

Владан Лазаревић¹, архивски саветник
Историјски архив Крушевац
Србија

ОПСАДА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АМБАСАДЕ ОД СТРАНЕ ЦРВЕНЕ ГАРДЕ У ЗИМУ 1967. ГОДИНЕ

Апстракт: У раду се описује опсада Југословенске амбасаде у Пекингу од стране Црвене гарде у току последњих дана јануара и првих дана фебруара 1967. године. После успостављања дипломатских односа 1955. године између Југославије и НР Кине, после догађања у Мађарској и Пољској 1956. године, долази до идеолошких несугласица између две земље, што је кулминирало 1958. године када Кинези оптужују Југославију за ревизионизам. Убрзо после тога, две земље повлаче своје амбасадоре и ниво односа се свео на отправнике послова у амбасадама. Југославија убрзо постаје мета напада кинеске штампе која ју је оптуживала да је постала ревизионистичка и да је издала социјализам. То је ишло толико далеко да Кинези нису сматрали Југославију социјалистичком земљом. Издијање Културне револуције, и обрачун са ревизионистима који су постојали у редовима КП Кине по Маовом мишљењу, додатно су погоршали лоше односе две земље. Кина је Југославију, заједно са СССР-ом, сматрала за предводнике ревизионизма, зато је требало јавно напасти ревизионисте. У југословенском случају повод је нађен када је у јануару 1967. године нападнута Кинеска амбасада у Београду и у том инциденту је разбијен излог где се налазио постер Мао Цедунга. Убрзо је Црвена гарда у којој су углавном били средњошколци и студенти, почела опсаду Југословенске амбасаде у Пекингу последњих дана јануара и првих дана фебруара 1967. године. Југословенска амбасада је била само једна од амбасада које су опседали црвеногардејци. А кинеско особље у Југословенској амбасади је ступило у штрајк. Југословенско дипломатско особље и њихове породице нашли су се у тешком положају и било им је отежано комуницирање са спољним светом. После неколико дана опсада је престала, било је мањих инцидентата наредних дана. То се поклопило са тзв. „јануарским дешавањима” у Кини где је Црвена гарда почела по градовима да распушта легалне органе власти и напада седишта КП Кине и да формира своје органе власти, све у борби против ревизиониста, како на унутрашњем тако и на спољном плану.

Кључне речи: Југословенска амбасада у Пекингу, напад на Кинеску амбасаду у Београду, Црвена гарда, опсада, ревизионизам, Културна револуција

¹ laza.vlada@yahoo.com; Vladan Lazarević, Historical Archives of Kruševac, Serbia

Југославија се обратила 1947. године Влади СССР-а да заступа интересе југословенских држављана у Кини. Кинески комуниста Лин Нингји, са синдикалном делегацијом, и Индијац Шрипад Данге, сусрели су се са Титом у јуну исте године. Истовремено је стигло и писмо Лин Бијаоа, секретара Североисточног бироа КП Кине, о успостављању дописништва Хсинхуе.² У лето 1948. године КП Кине исказала је верност социјалистичком блоку, осуђујући Тита и Југословене. Следећи одмах одлуку Информбироа о избацивању Комунистичке партије Југословије, Централни комитет КП Кине донео је резолуцију којом подржава ту меру, и у новембру Лију Шаочи објављује јавно своју лојалност позицији Совјета.³ Мао је због своје политике „нагињања на једну страну” осудио Југославију. Југославија је признала НР Кину 5. 10. 1949. године. Пошто није било никаквог начина да се призна НР Кина, одлучено је да се то уради обичним телеграмом, на који није одговорено од стране Кине.⁴ После Стаљинове смрти и завршетка Корејског рата 1953. године, долази до постепених контаката југословенских и кинеских дипломата, који су нарочито интензивирани у јесен 1954. у низу организованих сусрета. Индијци су такође изразили жељу да посредују у успостављању односа између две земље. У разговору са Нехруом, Тито, који је имао врло мала сазнања о кинеској политици, био је убеђен да Москва и Пекинг нису створили уједињени фронт у Азији, и да је кинеска регионална спољна политика много независнија него што је био случај.⁵ Током разговора Видића и кинеског амбасадора у Москви 13. 10. 1954. године, наглашено је да треба да дође до успостављања дипломатских односа две земље.⁶ Телеграм о успостављању дипломатских односа и размени амбасадора који је Џоу Енлај послао 14. 12. 1954. године, уручен је Југословенској амбасади у Москви.⁷ Југословени су објавили 2. 1. 1955. успостављање званичних односа између Југославије и Кине. Обе земље су се договориле да у својим средствима информисања објаве званично саопштење о успостављању дипломатских односа. За кинеског амбасадора је постављен Ву Сјућуен, а са југословенске стране Владимир Поповић.

Југословенско-кинески односи нису током 1955. године били мирни, а до извесног преокрета је дошло приликом прославе 29. новембра у Југословенској амбасади. На ручак приређен у ту част дошли су Чу Де, Џоу Енлај и маршал Пенг

² J. Čavoški, „Zaboravljena istorija: jugoslovensko-kineski odnosi 1947. godine”, *Tokovi istorije*, br. 4, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd 2006, 183–199.

³ M. H. Hunt, *The Genesis of Chinese Communist Foreign Policy*, Columbia University Press, New York 1996, 179.

⁴ L. Mates, *Međunarodni odnosi socijalističke Jugoslavije*, Nolit, Beograd 1976, 211.

⁵ S. Rajak, “No bargaining chips, no spheres of interest: the Yugoslav origins of Cold War non-alignment”, *Journal of Cold War Studies*, vol. 16, no. 1, MIT Press, Cambridge, Massachusetts 2014, 166.

⁶ J. Чавошки, „Почеци дипломатских односа Југославије и Кине”, у: Чедомир Попов и Драгољуб Р. Живоиновић (ур.), *Два века модерне српске дипломатије: зборник радова*, Институт за европске студије, Београд 2013, 293.

⁷ Исто, 298.

Дехуај, министар одбране. Они су показали симпатије прем Титу, а Пенг Дехуај поздравио југословенско супротстављање Стаљину 1948. као велики догађај за социјалистичке земље и покрете.⁸ Хрушчов је на XX конгресу у свом тајном реферату критиковао Стаљина, што је за југословенске комунисте значило сатисфакцију за 1948. годину, а када је у Кина примила критику Мао Цедунга и КП Кине.⁹ Ускоро, Мао је успоставио политику „стотину цветова”. Врхунац либерализације био је у септембру 1956. када је одржан VIII конгрес КП Кине. Делегација СКЈ, предвођена Јованом Веселиновим, била је гост на кинеском конгресу.¹⁰ Међутим, догађаји с јесени 1956. године у Пољској и Мађарској знатно су утицали на односе међу социјалистичким земљама. Југословени су невољно одобрили совјетску интервенцију, Кинези су одобравали интервенцију и чак јој дали подстрек. Овај догађај је у то време означио незнатан али јасан почетни корак ка политичкој и идеолошкој конфронтацији две земље.¹¹

У мају 1958. године партијски лист КП Кине Жемнин жибао, у чланку „Модерни ревизионизам се мора критиковати”, критиковао је Статут СКЈ и непотписивање Декларације комунистичких партија у новембру 1957. године у Москви. То је резултирало повлачењем Југословенског амбасадора из Пекинга и кинеског из Београда.¹² У том месецу се одржало и II заседање VIII конгреса КП Кине на којем су партијски руководиоци оштро критиковали политику Југославије.¹³ Е.Кардељ, главни југословенски идеолог, издао је 1960. године књижицу Социјализам и рат у којој оштро напада кинеску политику. У својој књижици Кардељ је изнео следеће ставове: „Када се повежу све кинеске теорије, о којима смо говорили и кроз које се критикује југословенска политика мирољубиве и активне коегзистенције, добија се следећи логичан ланац: коегзистенција је неодржива, јер је рат неизбежан као облик револуционарног разрешавања супротности у међународној класној борби; као такав, рат је праведан – дакле, не треба сејати илузије о миру и коегзистенцији, већ се оријентисати на рат, у коме смо ми јачи, у коме ће се жртве исплатити и који ће се завршити победом социјализма у целом свету”. У Москви, од 11–25. 11. 1960. године, одржано је саветовање 81 комунистичке партије. Том приликом долази је до сукоба Совјета и Кинеза, али је постигнут компромис. Југословени су у Декларацији оптужени за ревизионизам и издају марксизма-лењинизма.¹⁴

За Кинезе Југославија није била социјалистичка држава, него је издала марксизам-лењинизам.¹⁵ По извештајима Југословенске амбасаде био је знатан

⁸ Ј. Čavoški, *Jugoslavija i kinesko-indijski konflikt 1959–1962*, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd 2009, 92.

⁹ Исто, 93.

¹⁰ Исто, 97.

¹¹ Исто, 102.

¹² В. Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918–1988*, knj. 3, Nolit, Beograd 1988, 365.

¹³ Б. Ђорђевић, „Југославија и совјетско-кинески односи 1956–1961”, необјављена магистарска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за историју, 2010, 259.

¹⁴ Исто, 346–347.

¹⁵ *Is Yugoslavia a socialist country?*, Foreign Languages Press, Peking 1963, 1.

број антијугословенских чланака у кинеској штампи: у 1962. години 481, у 1963. 1188 и у 1964. 362 чланка.¹⁶ Избијањем Културне револуције у пролеће 1966. године Мао, је уз помоћ Црвене гарде коју су сачињавали средњошколци и студенти, кренуо у обрачун, по његовом мишљењу, са ревизионистима у кинеском руководству, првенствено Лију Шаочијем, председником НР Кине и Денг Ксијаопингом. Кина је убрзо постала место дивљања Црвене гарде која је нападала сва седишта локаних партијских комитета КП Кине у државним органима и обрачунавала са особама које су по њиховом мишљењу биле ревизионисти. Према мишљењу кинеских руководилаца у Југославији је у том периоду рестауриран капитализам.¹⁷ Крајем 1966. године долази до више сукоба црвених гардиста међусобно. У јануару 1967. године Црвени гардисти су тражили оставке Шангајског партијског комитета и градоначелника, са идејом да масе саме организују нове органе власти. Убрзо је дошло до оставке градоначелника и Шангајског партијског комитета. Долази до формирања нових органа власти. Мао је рекао припадницима Централне културне групе да партија, војска и масе треба да се угледају на пример Шангаја. Цоу Енлај је у име Централног комитета и Државног савета послао телеграм честитке шангајским побуњеницима. Телеграм је прочитан 12. јануара на централном радијском програму. Било је недоумице како ће се нови органи назвати, па су се могле чути идеје да се, угледајући се на Париску комууну из 1871, назову „Шангајска комуна”. Мао је имао нешто друго на уму, па су добили коначан назив 23. фебруара – „Револуционарни комитет Шангај”.¹⁸ Убрзо после освајања власти, сличан метод проширио се и на остале делове земље. Поједини градови су основали нове органе власти у првој половини те године, и другој половини 1967. године.¹⁹

Дошло је до разбијања излога Кинеске амбасаде у Београду 19.1.1967. године. Политика је јавила да ДСИП изражава жаљење због разбијеног излога од групе неодговорних младића и то ставља до знања Кинеској амбасади.²⁰ У протесту Кинеског отправника Шен Чихвеиа који је уручио југословенској влади у ДСИП (Државном секретаријату за иностране послове), оцењује се да је инцидент организован и да представља смишљену политичку провокацију. И да он не може да прихвати образложења из протокола који је уручила југословенска влада да се ради о обичном случају који нема политичку позадину. Милићевић је одговорио у складу са Протоколом који је био уручен: да жали због оштећења имовине и да протест сматра беспредметним. Да се води истрага да би се открили кривци и да одбија изјаву о унапред организованој политичкој провокацији као неосновану

¹⁶ Дипломатски архив Министарства спољних послова ПА Кина 1965 89 442021 од 28. 11. 1965.

¹⁷ Lin Biao, *Why a Cultural revolution?, China's Cultural Revolution 1966-1969. Not a dinner party*, М.Е. Sharpe, New York 1996, 14.

¹⁸ R. Macfarquhar, M. Schoenhals, *Mao's last revolution*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts & London 2008, 166–169.

¹⁹ Isto, 171.

²⁰ *Политика*, 20. 1. 1967.

и малициозну.²¹ У излогу се налазио портрет Мао Цедунга.²² На кинески захтев, у њихово Министарство иностраних послова дошао је југословенски отправник послова, где му је прочитана нота у којој се наводи да је разбијање излога на Кинеској амбасади политичка провокација, да нарушава нормалан рад амбасаде и крши суверена права НР Кине. У њој је истакнуто да су југословенски руководиоци сручили бујицу напада на Кину и да су САД-империјализам и СССР-ревизионизам југословенске газде. Тражио је јавно извињење и да се оштро казне кривци. Отправник је одбио да прими ноту због увреда и изнео да је југословенска влада изразила жаљење и да је спремна на обештећење и гоњење криваца. Кинески представник је рекао да се ради о политичкој провокацији иза које стоји југословенска влада и да је то логична последица југословенске антикинеске политике. Да је извињење у Београду само параван за антикинески смисао инцидента, да између револуције и контрареволуције нема заједничког језика. Да кинеска штампа разобличава југословенски ревизионизам и да се бори против њега. Југословенски отправник је одбио клевете о југословенској политици и изјавама југословенских руководилаца. Изнео је статистику напада кинеске штампе у 1965. години против Југославије и да се у југословенском ДСИП питању Кинеске амбасаде придаје велик значај и изразио спремност југословенске стране да се разговора о свим питањима, али без клевета. Дао је прогнозу уколико објаве ноту- биће демонстрација испред амбасаде.²³ Након одбијања усмено уложеног протеста од 28. 1. 1967. године који су Кинези уложили због разбијања излога Амбасаде НР Кине, кинески МИП је исту ноту у писаној форми на кинеском и преведену на енглески, исте садржине датирану на 28. 1. 1967. године послао поштом Југословенској амбасади. А амбасада је послала за Београд. У њој стоји да је „излог амбасаде на којем се налазила фотографија председника Мао Цедунга, веома поштованог и вољеног великог лидера кинеског народа, у потпуности смрсан”. У протесној ноти даље пише, „Шта више, свака увреда или напад на фотографију председника Маоа значи увреду или напад на Народну Републику Кину и 700 милиона кинеског народа. То је нешто што кинески народ апсолутно не може да толерише”. Даље стоји „Пратили сте своје господаре америчке империјалисте и совјетске ревизионисте у вршењу френетичног напада на кинеску унутрашњу и спољну политику, и нарочито на Велику пролетерску културну револуцију вођену лично од кинеског великог народног лидера председника Мао Цедунга”.²⁴ Демонстрације испред амбасаде су почеле 28. 1. 1967. године. Црвеногардисти су почели да пристижу око 14 часова. У демонстрацијама 29. 1. црвеногардејци су спалили на железној огради нешто што представља лик Тита. Док

²¹ Дипломатски архив Министарства спољних послова ПА Кина 1967 84 42889 „Забелешка о разговору Н. Милићевића, начелника V Управе, са кинеским отправником послова Шен Чихвеием, поводом инцидента у кинеској амбасади, 21. 1. 1967. године, урађено 21. 1. 1967”.

²² ДА МСП ПА Кина 1967 84 43050 од 1. 2. 1967.

²³ ДА МСП ПА Кина 1967 84 43670 од 29. 1. 1967.

²⁴ ДА МСП ПА Кина 1967 84 417428 од 30. 3. 1967.

једни пишу и узвикују пароле, други у глас читају цитате Мао Цетунга. Оне су се такође емитовале на више страних језика преко звучника који су били постављени на колима. Опсада амбасаде је настављена касно у ноћ. Југословенским дипломатама, особљу амбасаде и новинарима, које су се у том тренутку затекли у њој и породицама дипломата практично је онемогућен излазак. У току ноћи црвеногардисти су се стално смењивали и извикивали погрдне пароле. Појединци су се пењали на ограду амбасаде и са унутрашње стране лепили пароле.²⁵ Голоб је одбио да прими протестну ноту кинеске владе: у њој је навођено да ово није изолован инцидент и да Југословени следе своје газде америчке империјалисте и совјетске ревизионисте у нападима на спољну и унутрашњу политику НР Кине, на Културну револуцију и лично Мао Цедунга. Кинез је на крају рекао да ће да се боре и против савременог ревизионизма.²⁶

Истовремено, 30. 1. 1967. године, помоћно кинески особље и кинески кувари су напустили своја радна места у амбасади и ступили у штрајк. Тако су довели функционисање амбасаде у немогућ положај. Као разлог штрајка су навели разбијање излога Кинеске амбасаде у Београду. Опсада која је трајала од 29. 1. од 14 часова до иза поноћи, настављена је од 9 часова ујутру. Групе црвеногардејаца долазиле су једна за другом пред затворену капију, узвикивале увредљиве пароле, дизале несносну буку и смењивале се.²⁷ Изашао је чланак В. Теслића у Борди „Кинеско лудовање”, поводом опсаде Југословенске амбасаде од стране Црвене гарде. У њему се наводи: „Југославија ће свакако издржати овај атак као што је издржала многе друге. Питање је, међутим, да ли ће издржати југословенско особље у Пекингу уколико се продужи његова опсада, пошто је практично остављено без хране и грејања. У питању нису само нормални услови за рад једног дипломатског представништа него основни услови за живот. А то је већ стање које захтева одлучну и брзу интервенцију наше владе да би се заштитили југословенски грађани”.²⁸ У згради ДСИП-а, начелник V управе је уложио захтев поводом демонстрација испред Југословенске амбасаде у Пекингу. Демонстрације су биле отворено антијугословенске, исписиване су увредљиве пароле на огради, онемогућено кретање и рад дипломата. Истицао је захтев да се одмах дозволи југословенским службеницима амбасаде слободно кретање и рад. Такође је уложио протест због вређања највишег југословенског руководства и шефа државе. Југословенска амбасада да тражи обештећење за оштећењу таблу, ограду и аутомобиле. И изнео захтев да се обуставе све мере дискриминације према југословенским службеницима и њиховим породицама. Кинески отправник је одбио све ове оптужбе и рекао да су сами Југословени изазвали овај „политички” инцидент и да је Кинеска амбасада дискриминисана, а не југословенска. Да су сами Југословени повредили суверенитет амбасаде и увредили „најдражег вођу

²⁵ Борда, 30. 1. 1967.

²⁶ ДА МСП ПА Кина 1967 84 45093 од 2. 2. 1967.

²⁷ Борда, 31. 1. 1967.

²⁸ Борда, 31. 1. 1967.

кинеског народа” и самим тим изазвали „оправдано огорчење револуционарних маса” у Кини. Изјавио је да на основу тога улаже оштар протест југословенској влади која сноси сву одговорност за насталу ситуацију и стање у односима две државе. И на крају изјавио да нису још примили обештећење за разбијени излог и протествовао што се поред зграде амбасаде налазе кола милиције, која по његовим речима, ометају рад и тражи њихово уклањање. Милићевић је одговорио да овде није дошао да расправља о односима две државе, већ да пренесе југословенски протест и захтеве кинеској влади. Кинески отпратник је рекао да југословенска страна нема право то да тражи, да у вези са тим упућују ноту, у вези са тим опет протестује и одлази без поздрава.²⁹

Напади Црвене гарде на страна дипломатска представништва и њихово особље у Кини били су једна од димензија спољних односа током Културне револуције. Велике масе демонстраната, неколико хиљада до неколико десетина хиљада, а у неким случајевима и милиони људи биле би довођене до одређеног страног представништва. Вође Црвене гарде би понекад наређивале упад у дворишта амбасада. Они би звучницима подстицали бес и ентузијазам масе. Гомиле би узвикивале крволочне пароле, постери са ликовима страних вођа су били паљени. Улазак или излазак из амбасада био је тежак, а понекад и немогућ. Физичко насиље против страног дипломатског особља није било страшно.³⁰

Демонстрације су почеле 28. 1. 1967. године испред Југословенске амбасаде, Југословени су тражили пријем 30. јануара, одговорено им је да су сви на састанку или да су заузети у кинеском МИП-у. Примљени су 31. јануара, примио их је Ли Лиенчиен, помоћник начелника Одељења за СССР и источноевропске земље, у пратњи преводиоца. Са Голобом је био Илија Ђукић. Голоб се жалио да се од 29. и 30. испред амбасаде СФРЈ окупљају велике масе људи и да се исто и у овом тренутку поново дешава. И да непрестано нападају и клеветају председника СФРЈ Тита, употребљавајући непристојне изразе, због чега је Голоб протествовао. Такође су најпогрднијим именима називани југословенски дипломати у Пекингу, како од стране штампе, тако и од гомиле пред амбасадом. Црвеногардисти су југословенским дипломатама извикивали „Изађите свиње!”, а деци дипломате Ђукића су викали „Мале југословенске ревизионистичке свиње!”. Такође је дошло до повреде достојанства и интегритета Југословенске амбасаде, јер су плакате лепљене како на спољној тако и на унутрашњој страни зида. На колима југословенских дипломатских представника биле су исписане антијугословенске пароле и измазан је службени назив амбасаде на спољном зиду код улаза. Зидови су доведени у стање потпуног нереда. Чак је прекинута телефонска веза са становима у којима су живели југословенски дипломати. Свим овим је

²⁹ ДА МСП ПА Кина 1967 84 43025 Забелешка о разговору Н. Милићевића, начелника V управе, са кинеским отпратником Шен Чихвеием, поводом протеста југословенске владе, 30. 1. 1967. године, урађено 31.1.1967.

³⁰ J. W. Garver, *China's quest. The history of the Foreign Relations of the People's Republic of China*, Oxford University Press, Oxford & New York 2016, 264–265.

ономогућено функционисање амбасаде и обављања званичних функција југословенских дипломата. Голоб је протествовао у име амбасаде и захтевао да МИП НР Кине предузме мере ради заштите и безбедности југословенских дипломатских представника, особља и југословенских грађана и доведе зидове и друге објекте у ред. Протествовали су и због тога што су чекали 24 сата да буду примљени у МИП. Кинези одбијају такозвани протест, кинеске револуционарне масе одговарају на вређање великог кинеског вође Мао Цедунга, а да иза разбијања излога Амбасаде НР Кине у Београду, стоји југословенска влада. Покрет револуционарних маса је одраз њиховог гнева и индигнације и да је потпуно је исправан. Да југословенска влада следи политику империјализма САД и совјетског ревизионизма, да води антикинеску политику, да кинески народ изражава свој енергични протест против последње антикинеске провокације југословенске владе. Рекао да је ово одраз гнева кинеског народа и да Југословени сами сносе одговорност. Ако југословенска влада настави са антикинеском политиком, онда се не може гарантовати безбедност, још мање материјална компензација. Голоб је устао и казао, да хтели то Кинези или не, они су одговорни за безбедност југословенских дипломата, након чега су он и Ђукић устали и отишли.³¹ Тако је 31. 1. 1967. године поново дошло до демонстрација Црвене гарде испред Југословенске амбасаде, и протеста у кинеском МИП-у. Југословенском дипломати Голобу је одговорено да не може да се гарантује безбедност амбасаде све док југословенска влада не промени антикинеску политику и призна да је разбијање излога антикинески политички потез. Поред Југословенске амбасаде, демонстрације су се десиле и испред совјетске и француске. Наведено је да су у становима где су становали службеници амбасаде ходници били исписани паролама против Тита. Истовремено је после штрајка дошло до враћања кинеске послуге и преводилаца на рад у амбасади.³² Борба је пренела вест, како је Хсинхуа известила о демонстрацијама пред Југословенском амбасадом. Хсинхуа је почела свој извештај цитатом из једног говора Мао Цедунга, да су „револуционарни људи” најоштрије протествовали против наводних југословенских антикинеских злочина. Демонстранти су носили портрет Маоа, узвикујући у ходу „Живела непобедива мисао Мао Цедунга!”, и антијугословенске пароле. Једна од претњи упућена Југословенима била је: „Вас, хуље, ми ћемо потпуно ликвидирати!” Кинеска агенција не пориче, већ описује детаљно изгреде црвеногардејаца пред Југословенском амбасадом. То чини маса у атмосфери хистерије која је трајала неколико дана, певајући Интернационалу.³³ Из ДСИП-а су 1. 2. 1967. године разговарали са отправником послова амбасаде у Пекингу, он је изјавио да демонстрације испред амбасаде јењавају (трајале 4 дана), смањивао се број демонстраната и краће су се задржавали. Да је дошло до демонстрација испред више амбасада социјалистичких земаља у Пекингу. Акције су предузимане према амбасадама у складу са стањем односа са појединим

³¹ ДА МСП ПА Кина 1967 84 45026 од 2. 2. 1967.

³² ДА МСП ПА Кина 1967 84 43898 од 31. 1. 1967.

³³ *Борба*, 1. 2. 1967.

земљама и према карактеру провокација на које су се Кинези позивали.³⁴ Сво кинеско особље које је радило у југословенској амбасади и приватним становима, вратило се следећег дана на посао.³⁵ Табла са званичним називом амбасаде била је прекривена паролом „Псећи дрлог југословенских ревизиониста”.³⁶ Испред амбасаде се 2.2.1967. године долазило у различитим временским размацима, писале антијугословенске пароле, а демонстранти испред Француске амбасаде која је била у непосредном суседству југословенске, извикивале су антијугословенске пароле, углавном против Тита. Интензитет демонстрација је попустио. Антијугословенске пароле писане су и по граду.³⁷ Своје виђење опсаде Југословенске амбасаде дао је и дописник ТАНЈУГ-а Бранко Богуновић у чланку „Херојства Црвене гарде”: „Псеће главе’ и ‘прљаве свиње’ и сличне пароле постале су саставни део популарног речника Културне револуције”.³⁸ Као и да је права мушкост када неколико стотина Црвених гардиста опколи страно представништво у којем су деца и жене и вичу „Изађите напоље!”, као што се десило неколико ноћи раније испред Југословенске амбасаде. „Посебно карактеристичним може се сматрати детаљ којим Хсинхуа садашње демонстрације диже на међународни ниво и види у њима предвечерје потпуне пропасти режима који су под ватром Црвене гарде. На једном месту ова агенција каже да ће револуционарни народи Југославије једног дана неизбежно усвојити учење Мао Цедунга”, што дописник сматра гротескним да нема трагичне елементе.³⁹

Описујући реакције дипломатског кора на демонстрације испред Југословенске амбасаде, наводи да су биле различита, али за Југословене од великог значаја. Од социјалистичких земаља најбоље су се показали Пољаци, њихов амбасадор је посетио Југословенску амбасаду другог дана демонстрација, понудио помоћ, транспорт; Источни Немци и њихов отправник су посетили амбасаду другог дана демонстрација и понудио помоћ. Чехословаци, исто су посетили амбасаду, такође дали њихова кола да су супруге могле да оду на пијаци. Монголски и мађарски амбасадор били су 31.јануара на вечери у Југословенској амбасади. Румуни су се чували од контакта са Југословенима. Бугари и Совјети потпуно хладни. Од афричких и азијских земаља веома топла и пријатељска реакција код Индијаца. Њихов отправник био на вечери у Југословенској амбасади 31.јануара, нудио да деца југословенских дипломата буду послата у његову резиденцију. Пакистански амбасадор Кан показао је велики интерес за положај Југословенске амбасаде и у разговорима са Југословенима осуђивао Кинезе. Речи охрабрења су дошле и од амбасадора Танзаније и Сирије. Остали, посебно Арапи, просто су били уплашени. Од западних земаља помоћ понудио француски амбасадор, пре

³⁴ ДА МСП ПА Кина 1967 84 43050 од 1. 2. 1967.

³⁵ *Политика*, 1. 2. 1967.

³⁶ *Политика*, 2. 2. 1967.

³⁷ ДА МСП ПА Кина 1967 84 44113 од 2. 2. 1967.

³⁸ *Политика*, 2. 2. 1967.

³⁹ *Политика*, 2. 2. 1967.

него што су демонстрације почеле испред Француске амбасаде. Интересовање су показали Холанђани, Данци и Финци. Британци се плаше да ће демонстрације бити пред њиховом амбасадом, па ћуте, али њихов саветник је био на вечери 31. јануара. Швеђани показали топао људски интерес за положај Југословенске амбасаде и безбедност.⁴⁰ Кинески МИП, отказао да гарантује безбедност Југословенима, Чехословацима, Совјетима, Монголима и Немцима. Представници „Црвених побуњеника МИП-а” рекли су да је дипломатски имунитет боржуаско-ревизионистичка измишљотина.⁴¹ 3. фебруара групе демонстраната, у демонстрацијама мањег обима, највише деце, узвикивали су антијугословенске паролe и лепили плакате на зграду амбасаде.⁴² Последње, мање демонстрације пред Југословенском амбасадом биле су у понедељак 4. фебруара после тога их више није било.⁴³ Међутим, десило се још демонстрација. Са краћим или дужим прекидима настављене су испред југословенске и Француске амбасаде. 6. фебруара десиле су краткотрајне и спорадичне демонстрације пред амбасадом: групе од 150 црвених гардиста, а у другом случају демонстранти дошли су у три камиона. Црвени гардисти и 7. фебруара краткотрајно упућивали повике ка Југословенској амбасади.⁴⁴ Демонстрације испред амбасада су паралелне са „јануарским дешавањима” у којима Црвена гарда преузима власт од легалних органа и комитета КП Кине. Напади на дипломатска представништва били су одраз Маовог мотива да Црвеној гарди покаже да они који су уживали традиционални имунитет могу бити угрожени од револуционарних снага лојалних Мао Цедунгу. Посебно се очекивало да Народноослободилачка војска Кине подржи побуну. Свет је у ватри светске револуције чији је Црвена гарда део. То је била Маова порука.⁴⁵ „Ови напади Црвене гарде били су делимично спонтани израз ксенофобије ове мобилисане омладине, а делимично подстакнути од врха маоистичких вођа као начин пречишћавања кинеског друштва од контрареволуционарних утицаја који произлазе из страних ентитета, да корумпирају чисто, револуционарно друштво које је наводно стварала Културна револуција”⁴⁶

⁴⁰ ДА МСП ПА Кина 1967 84 45094 од 2. 2. 1967.

⁴¹ ДА МСП ПА Кина 1967 84 45024 од 8. 2. 1967.

⁴² *Борба*, 4. 2. 1967.

⁴³ ДА МСП ПА Кина 1967 84 45533 од 10. 2. 1967.

⁴⁴ *Вечерње новости*, 8. 2. 1967.

⁴⁵ J. W. Garver, *China's quest. The history of the Foreign Relations of the People's Republic of China*, Oxford University Press, Oxford & New York 2016, 266.

⁴⁶ Isto, 265.

Извори и литература

Извори:

1. Архив Министарства спољних послова Србије:
2. Дипломатски архив Министарства спољних послова ПА Кина 1965 89
3. Дипломатски архив Министарства спољних послова ПА Кина 1967 84

Литература:

- Garver, John W. *China's quest. The history of the Foreign Relations of the People's Republic of China*. Oxford & New York: Oxford University Press, 2016.
- Ђурђевић, Борислав. „Југославија и совјетско-кинески односи: 1955–1961”. Неодјављена магистарска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за историју, 2010.
- Is Yugoslavia a socialist country?*. Peking: Foreign Languages Press, 1963.
- Macfarquhar, Roderick, and Schoenhals Michael. *Mao's last revolution*. Cambridge, Massachusetts & London: Harvard University Press, 2008.
- Mates, Leo. *Међународни односи социјалистичке Југославије*. Београд: Nolit, 1976.
- Petranović, Branko. *Istorija Jugoslavije 1918–1988*, knj. 3. Београд: Nolit, 1988.
- Rajak, Svetozar. “No bargaining chips, no spheres of interest: the Yugoslav origins of Cold War non-alignment”. *Journal of Cold War Studies*, vol. 16, no. 1, 2014.
- Schoenhals, Michael (ed.). *China's Cultural revolution 1966–1969. Not a dinner party*. New York: M.E. Sharpe, 1996.
- Hunt, Michael H. *The genesis of Chinese communist foreign policy*. New York: Columbia University Press, 1996.
- Čavoški, Jovan. *Jugoslavija i kinesko-indijski konflikt 1959–1962*. Institut za noviju istoriju Srbije, Београд 2009
- Čavoški Jovan. „Zaboravljena istorija: jugoslovensko-kineski односи 1947. године”. *Tokovi istorije*, br. 4, 2006.
- Чавошки, Јован. „Почеци дипломатских односа Југославије и Кине”. У: Чедомир Попов и Драгољуб Р. Живојиновић (ур.), Два века модерне српске дипломатије: зборник радова. Београд: Институт за европске студије, 2013.